

Pre-Service Turkish Teachers' Metaphorical Perceptions of the Concept of Reading

Selma ERDAĞI TOKSUN*

Received date: 07.09.2018

Accepted date: 29.05.2019

Abstract

A reading activity not resulting in comprehension cannot achieve its main goal. Every text we read leaves certain marks in our memory, and then we unconsciously use them in our talks and writings as a result of a process of internalizing, enhancing and enriching them. We see that individuals often use metaphors to understand and explain abstract and complex phenomena in their daily lives and to increase their expressive power. In this sense, metaphors can also contribute to communication and expression skills. In the current study, the phenomenological method, one of the qualitative research methods, was employed. The study group of the current research is comprised of students (1st, 2nd, 3rd and 4th year) attending the Department of Turkish Language Teachers in the Education Faculty of Kafkas University in the spring term of 2017-2018 academic year. In the analysis of the collected data, the content analysis technique was used. In the current study conducted to determine the pre-service Turkish teachers' metaphorical perceptions of the concept of reading, 218 pre-service teachers developed a total of 188 metaphors. These metaphors were evaluated within 10 different categories. While the highest number of metaphors were collected within the categories of "developing/expanding, necessity/requirement, the door opening to other worlds/freedom, guide and benefit and happiness, the lowest number of metaphors were collected within the categories of "habit/continuity, ordinariness, richness/variety and intimacy".

Keywords: Reading, Metaphor, Turkish Education

* Kafkas University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Education, Kars, Turkey; selma_erdagi@hotmail.com

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Selma ERDAĞI TOKSUN*

Geliş tarihi: 07.09.2018

Kabul tarihi: 29.05.2019

Öz

Anlama ile sonuçlanmayan bir okuma etkinliği gerçek amacına ulaşmamış demektir. Okunan her yazı, bellkte belli bir iz bırakır, sonra farkında olmadan bu bilgileri özümşenerek, geliştirilerek ve zenginleştirilerek konuşma ve yazılarda kullanılır. Bireylerin günlük yaşamlarında soyut ve karmaşık olguları anlama, açıklama ve daha çok ifade gücünü arttırma adına metaforları sıklıkla kullandıklarını görmekteyiz. Metaforlar bu anlamda aynı zamanda iletişime ve ifade becerilerine de katkı sağlayabilmektedir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomoloji) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde (1, 2, 3, 4. Sınıf) öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Verilerin çözümlenmesi için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Okuma kavramı hakkında Türkçe öğretmen adaylarının metaforik algılarını belirlemek üzere yapılan bu çalışmada 218 öğretmen adayı 188 metafor geliştirmiştir. Söz konusu bu metaforlar 10 farklı kategoride değerlendirilmiştir. Oluşturulan metaforlarda en fazla “gelişme/genişleme, ihtiyaç/gereklik, başka dünyalara açılan kapı/ özgürlük, yol gösteren, fayda ve mutluluk iken, en az metafor alışkanlık/devamlılık, sıradanlık, zenginlik/çeşitlilik, yakınlık kategorisinde toplanmıştır.

Anahtar kelimeler: Okuma, Metafor, Türkçe Eğitimi

* Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Kars, Türkiye;
selma_erdagi@hotmail.com

1. Giriş

Okuma bir yazıyı meydana getiren harf veya işaretleri seslendirmek ve bunların ifade ettiği düşünceleri anlamaktır (Temizkan, 2009). Anlama ile sonuçlanmayan bir okuma etkinliği gerçek amacına ulaşmamış demektir. Okumada en önemli husus anlamadır. Anlamanın tam olarak gerçekleşmesi için kelimeleri ve onların altında yatan anlamları okuyucu zihninde yapılandırmalıdır. İyi bir okuma faaliyeti ancak bize verilmek istenen mesajın doğru anlaşılmasıyla gerçekleşir. Anlama, metinde iletilmek isteneni doğru olarak algılamak ve yorumlamaktır. Anlama gerçekleşmişse okuma etkinliği başarıyla tamamlanmıştır. Buna göre okuma, temel niteliği ile bir anlama süreci, anladığını değerlendirme sürecidir.

Okumak hem bir konu hakkında bilgi edinmemizi hem de estetik ve sanat duygularımızın gelişmesini sağlar. Ayrıca okumak tüm yaşamımız boyunca gelişerek yaşamımızı düzene sokar. Okuduğumuz her yazı, belleğimizde belli bir iz bırakır, sonra farkında olmadan bu bilgileri özümseyerek, geliştirerek ve zenginleştirerek konuşmalarımızda ve yazılarımızda kullanırız. Okuma hayatımızda ne kadar çok yer alırsa bilgi birikimimiz de o kadar çok olur ve bu zengin birikim akademik başarımızı etkilediği gibi sosyal hayatımızı da etkileyecektir.

“Okuma, bireyin hayatı algılamasında olayları ve durumları görmede ve yönlendirmede ona yeni imkânlar sağlayan bir eylemdir. Birikim ve üretkenlik ancak sağlam bir okuma geleneğinin neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bilginin sağlam temeller üzerinde sosyal yapıyı geliştirmesi ve toplumu ileriye taşıması “bireyin entelektüel gelişiminin temelini oluşturan okuma” ile mümkün olmaktadır” (Gönen 2007). Bireyin zihinsel bir zevk almak ve kendini geliştirmek için hayatının bir parçası hâline getirdiği okuma anlayışı, üniversite öğrencileri açısından düşünüldüğünde bilgiyi üretme noktasında hayati öneme sahiptir. Meriç (1994: 109) “Okumak iki ruh arasında âşikane bir mülakattır.” derken aslında okumanın hayatın bir parçası olarak vazgeçilmezliğine vurgu yapmaktadır. Bu durum toplumda okuryazar oranının çok olması ile ilgili değildir. Toplumun tamamı okuma yazma biliyor olsa dahi zihinsel bir zevk hâline dönüşmemiş olan okuryazarlık günümüz şartlarında bir şey ifade etmemektedir (Yılmaz: 2009).

Aykaç ve Çelik, (2014)’e göre bireyler günlük yaşamlarında soyut ve karmaşık olguları anlama, açıklama ve daha çok ifade gücünü arttırma adına metaforları sıklıkla kullanırlar ve metaforlar bu anlamda aynı zamanda iletişim ve ifade becerilerine de katkı sağlar. Lüle Mert (2013), bazen sözcüklerin yetmediği durumlarda veya anlatımın kuvvetlendirilmesi gerektiğinde metaforların önemli bir iletişim aracı olduğunu dile getirmiştir. Metafor kullanımı, bireyin genel olarak dünyayı kavrayışına sinen bir düşünme biçimi ve bir görme biçimi anlamına gelir. İnsanlar, gerek kendi duygu ve düşüncelerini tanımlarken gerek karşılarındakilerin duygu ve düşüncelerini tanımlarken metaforlardan yararlanmaktadırlar. Bu bağlamda metaforlar, bireylerin dünyayı ve kendilerini algılama biçimlerini göstermektedir (Dündar ve Karaca, 2013). Coşkun, (2010) ve Dös, (2010), metaforların, bireye iki olay, olgu, konu ya da kavram arasında karşılaştırma yapmayı ve bunlar arasındaki benzer durumları mecazlı bir anlatımla sunmayı sağladığını dile getirmişlerdir. Böylece metaforlar iki şey ile ilgili benzerliklere dikkat çeker ya da birini diğerinin yerine geçirecek açıklama olanağı sunar. Tanımların ortak noktasından hareketle metaforlar, kavramların anlaşılmasında zihinsel süreçleri düzenlemek adına günlük hayatımızda da bilinçli ya da bilinçsiz olarak sıklıkla kullandığımız, benzetmeler aracılığıyla anlamlandırma ve somutlaştırma araçları olarak tanımlanabilir. Bu anlamda oluşturulan metaforlar, bireylerin yaşantı deneyimlerini yansıtmada ve algılarını belirlemede bir araç olarak kullanılabilir. Metaforlar, eğitim bilimleri alanında da kavramların analiz edilmesinde, yaşama yakınlık

sağlayarak anlaşılır duruma getirilmesinde, deneyimlerin aktarılmasında, duygu ve düşüncelerin paylaşılmasında, bir nesneye, kavrama ya da olguya ilişkin algıların belirlenmesinde kullanılmaktadır (Aykaç ve Çelik, 2014). Karmaşık kavram ve olguların açıklanmasında öncelikle tercih edilen araç metaforlardır. Sahip olduğu bilgi, beceri ve tutumlarla hareket eden bireyler, soyut kavramlar ile bilinen somut şeyler arasında ilişki kurarak düşüncelerini ifade etmede metaforik yapılar oluştururlar (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006). Dündar ve Karaca (2013)'ya göre metaforlar, öğretmen yetiştirme programlarında gelişen mesleki bilgileri daha anlaşılır kavramsal ifadelerle anlamak ve anlatmak adına kullanılabilir. Öğretmen yetiştirme programındaki öğretmen adayları onların inançlarını ve bunların anlamlarını, bilinçli ya da bilinçsiz olarak deneyimlerinden ortaya çıkan sonuçları metaforlar yardımıyla açıklayabilirler. Bu durumlar öğretmen adaylarının anlatmak istedikleri soyut ifadeleri somutlaştırmalarında ve aktarmalarında da yardımcı olur.

Okuma alışkanlığı en temelde ailede başlayıp okul sürecinde geliştirilen ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Kişisel ve akademik başarı için kitap okumanın en öne çıktığı zamanlar üniversite yıllarıdır. Buna rağmen her türlü mesleki yeterliliğin öğretildiği, sürekli araştırma-geliştirme faaliyetlerinin olması gereken ve güncel bilgiye mutlak surette ulaşmak zorunda olan üniversitelerimizde yapılan çeşitli araştırmalarda kitap okuma alışkanlığına ilişkin olumsuz sonuçlar elde edilmiştir. Esgin ve Karadağ (2000)'ın, üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve kütüphane kullanımları üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin sadece % 26'sının boş zamanlarında kitap okuduğu, % 20'sinin süreli yayın takip ettiği, sayısal ve sözel bölüm öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin % 92'sinin yeterince kitap okumadığını kabul ettiğini ve okuyamama sebebi olarak "derslerden vakit kalmamasını" (% 46) gösterdiklerini belirtmişlerdir. Yine Odabaş, Odabaş ve Polat (2008), Kuş ve Türkyılmaz (2010) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin okuma oranlarının düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Kurudayıoğlu ve Çelik (2013) okuma alışkanlığının kazandırılmasında yetişkinlerin gençlere örnek olmasının etkili olacağını ve öğretmenlerin de gençlere okuma alışkanlığı kazanma konusunda rehber olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Türkçe öğretmenleri okuma sevgisinin kazandırılması konusunda diğer öğretmenlere göre daha çok etkili olabilmektedir. Ancak elbette okuma konusunda sadece Türkçe öğretmenleri değil, tüm öğretmenlerin öğrencilerine yol gösterici olması gerekmektedir. Türkçe öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları, Türkçe öğretmenlerinin okuma alışkanlıklarının bir temelidir. Bu bağlamda, gelecek nesillerin okumayı sevmesi, okuma alışkanlığını edinmesi adına öğretmen adaylarının okumaya karşı olan düşüncelerini açığa çıkarmak önemlidir. Okuma kavramının öğretmen adaylarına neyi çağrıştırdığı, onların hayatında nasıl yer edindiği incelenmeye değer bir konu olup bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Türkçe öğretmeni adaylarının okumaya yönelik metaforik algılarını ortaya koymaktır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomoloji) yöntemi kullanılmıştır. Olgubilim yaklaşımında esas amaç, bireylerin özel bir konu hakkındaki görüşlerini tanımlamak ve yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Metaforlar da insanın doğayı ve çevresini

anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmanın araçları olarak “bilmeye” de olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada öğrencilerin görüşleri doğrultusunda okuma kavramına yüklenen anlamlar ayrıntılı bir şekilde incelendiği için olgubilim deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde (1, 2, 3, 4. Sınıf) öğrenim gören öğretmen adayları (n=218) oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Öğrenciler katılımcı (K) şeklinde kodlanmıştır.

2.3. Veri toplama araçları

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan bir form kullanılarak toplanmıştır. Form hazırlanırken metaforların araç olarak kullanıldığı çalışmalar incelenmiştir (Aykaç ve Çelik 2014; Bozpolat, 2015; Coşkun, 2010; Döş, 2010; Dünder ve Karaca, 2013; Esgin ve Karadağ, 2000; Karakuş ve Kozçetin, 2016; Kurudayıoğlu ve Çelik, 2013; Lüle Mert, 2013; Ceran, 2015; Uysal, Özen Altınkaynak, Taşkın, Akman ve Dinçer. 2016). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma becerisine yönelik algılarını belirlemek amacıyla “Okumagibidir; çünkü” şeklinde düzenlenen form öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Böylece Türkçe öğretmeni adaylarının okuma becerisine yönelik algılarını hangi metaforlarla ortaya koydukları, ortaya çıkan metaforların sebepleri ve bu metaforların genel özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik metaforlarını belirlemek için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin analizi ve yorumlanması süreci aşağıda verilmiştir:

Metaforların Belirlenmesi: Kodlama işlemi 218 Türkçe öğretmen adayının formları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Kodlama esnasında öğretmen adaylarının ürettikleri tüm metaforlar geçici bir listeye aktarılmıştır. Öğretmen adaylarının belli bir metaforu hangi sıklıkla dile getirdiklerine bakılmıştır.

Metaforların Sınıflandırılması: Öğretmen adaylarının toplam 188 metafor geliştirdiği görülmüştür. Bu metaforlardan benzer olanlar birlikte gruplandırılarak ana metaforlar oluşturulmuş ve öğretmen adaylarının bu ana metaforları en güzel temsil ettiği düşünülen örnekleri seçilerek makale içinde verilmiştir.

Kategori Geliştirme: Bu aşamada öğrencilerin ürettikleri metaforlar kavramsal kategoriler altında gruplanarak sunulmuştur. Bu kategorilerin belirlenmesinde alan yazından yararlanılmıştır (Karakuş ve Kozçetin, 2016; Lüle Mert, 2013; Uysal, Özen Altınkaynak, Taşkın, Akman ve Dinçer. 2016).

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama: Nitel araştırmalarda araştırmanın güvenirliliği için bir grup araştırmacı ve bu araştırmacıların analizlerinin tutarlılık göstermesi gerekmektedir. Bu çalışmada veriler iki araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde incelenerek kodlanmıştır. Daha sonra iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar karşılaştırılarak farklı kodlamalar üzerinde tartışılarak

uzlaşmaya varılmıştır. Ayrıca İki araştırmacının görüşlerinin karşılaştırılması sonucu elde edilen kodlayıcılar arası güvenilirlik .94 (Güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) olarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). “Araştırmacı izlediği aşamaları ayrıntılı ve açık bir biçimde rapor ettiği takdirde araştırmasının dış güvenilirliği; araştırma sonuçlarını kendi tercih ve yönelimlerine göre şekillendirmediğini okuyucuyu ikna ettiği takdirde araştırmanın iç güvenilirliği sağlanmış olacaktır. Yine araştırma sonucu rapor edilirken bulguların bir bölümünün orijinalliği bozulmaksızın verilmesi araştırmanın iç güvenilirliğini önemli bir şekilde yükseltecek önlemlerdendir” (Özbaş ve Aktekin, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Aynı zamanda metaforların belirlenme süreci ayrıntılı bir şekilde betimlenmiş olup araştırmanın bulguları kısmında öğretmen adaylarının ifadelerinden örnekler sunulmuştur.

3. Bulgular

Okuma kavramı hakkında Türkçe öğretmen adaylarının metaforik algılarını belirlemek üzere yapılan bu çalışmada 218 öğretmen adayı 188 metafor geliştirmiştir. Kategoriler, metaforlar, frekanslar ve ayrıca metaforlara ilişkin örnek ifadeler de bu bölümde verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının “yol gösteren” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f
Işık	3	Yaşamak	1
Yol	2	Ampul	1
Ayna	2	Hayat	1
Aydınlanma	2	Anahtar	1
Fener	1		
Toplam			14

Tablo 1’deki verilere göre öğretmen adaylarının *yol gösteren* kategorisinde 14 metafor geliştirdikleri ve bunlar arasında okumayı en fazla ışığa benzettikleri görülmektedir. Bu metafora ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “*İnsan okudukça aydınlanır. Etrafına da aydınlık verir.*”(K68) Ayna: “*Okumak, aynada hayatınızı görmek, geleceğinize bakmak aydınlanmak gibidir. Aynalar gibi gerçekleri göstererek yolumuzu aydınlatmaktır okumak.*” (K167) Hayat: “*Çünkü hayatımıza geri baktığımızda birçok yanlış ve doğru görürüz. Nasıl bu doğrulara baktığımızda mutlu oluyorsak yanlışlara baktığımızda da dersler çıkarmalıyız. Ve bu yanlışları bir daha yapmamalıyız. Okuduklarımız da hayatımıza yn vermeli ve yapacağımız yanlışlardan dönmeliyiz.*” (K7)

Tablo 2. Öğretmen adaylarının “yakınlık” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f
Anne	2	Dert otağı	1
Sırdaş	1	Sığınacak liman	1
Dost	1		
Toplam			6

Öğretmen adaylarının *yakınlık* kategorisinde 6 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategoriye ilişkin öğretmen adayları tarafından geliştirilen metaforlar ve neden bu metaforları geliştirdiklerine ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: “*Seni hiç bırakmaz, yanlış yola saptırmaz, sarar sarmalar takıldığıın yerde yol gösterir. Bir anne nasıl seni doyurursa, okumak da ruhunu her gün*

doyurur. Şefkatini cömertliğini eksik etmeden yanında olur. Karşılıksız sevgidir yani.”(K181) Sırdaş: “Çünkü beni hep kitaplar anladı. Yaşadıklarımı yaşıntımı, kimseye anlatamadıklarımı ben hep onlarda okudum. Hem kitapları insanlarla karşılaştırdığımda onlar bana her daim daha samimi gelmiştir.” (K93)

Tablo 3. Öğretmen adaylarının “ihtiyaç/gerekliklik” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f	Metaforlar	f
Su	7	Nefes almak ²	2	Hayat beklentisi	1
Güneş	5	Sevmek	2	Doğa	1
Yemek yemek	4	Bitki	1	Açlık	1
Yaşamak	4	İlaç	1	Nimet	1
Oksijen	3	Uyku	1		
Toplam					34

Tablo 3’teki verilerde öğretmen adaylarının ihtiyaç/gerekliklik kategorisinde 34 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Adaylar, bu kategoride okumayı en çok güneşe, suya, yemek yemeye ve yaşamaya benzetmişlerdir. Bu kategoride güneş metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “Bir güneşin bir çiçeği beslediği gibi besler bizi.”(K60) Su: “İnsanın yaşamını sürdürmesi için suyun vazgeçilmez bir önemi vardır. Kesin bir ihtiyaçtır.” (K5) Yemek yemek: “Evet bana göre okumak insanın en temel fizyolojik ihtiyacı olan gıdayı almasıdır. Yemek olmazsa nasıl ki insanın vücudu dirençsiz halsiz kalır ve sonunda düşer ölür. Aynı şekilde okumayan, öğrenmeyen insan da bir nevi güçsüz olur.” (K183)

Tablo 4. Öğretmen adaylarının “gelişme/genişleme” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f	Metaforlar	f
Ağaç	9	Cesaret	1	Büyüme	1
Keşfetmek	5	Yol	1	Seyyah	1
İnsan	4	Çocuk büyütmek	1	Nehir	1
Kelebeğe dönüşmek	3	Bilgi toplama	1	Ay	1
Yaşam	3	Meslek ustası	1	Şato	1
Bebek	3	Okul	1	Arının bal yapması	1
Deniz	2	Kütüphane	1	Farklı olmak	1
Karınca	2	Gezegen	1	Bulut	1
Yeniden doğuş	1				
Toplam					48

Tablo 4’teki verilere bakıldığında öğretmen adaylarının gelişme/genişleme kategorisinde 48 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Çalışmadaki en fazla metafor bu kategoride geliştirilmiştir. Öğrenciler okumayı gelişme/genişleme için bir araç olarak görmüşlerdir. Bu metaforlar arasında frekansı en fazla olan ise ağaç metaforudur. Bu kategoride ağaç metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “Bir ağaca nasıl emek veriyorsak ona sevgi veriyorsak kitap da emek ister, sevgi ister. Sonra bize meyvelerini verir. Okumak da böyledir işte.” (K214) Keşfetmek: “Okuma keşiflere benzer çünkü; okudukça yeni şeyler öğrenirsiniz, yeni şeyler bulursunuz.” (K40) İnsan: “Çünkü yedikçe ve yaşadıkça bilgisi artar ve gelişir. Okumak da öyledir, her bir kitapta farklı şeyler alıp öğreniyoruz. Gelişiyoruz ve bunun farkındalığını her yerde gösterebiliyoruz”. (K113)

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının “Alışkanlık/Devamlılık” Kategorisine İlişkin Metaforlarının Dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f
Süreklilik	1	Başak tarlasında olmak	1
Tutku	1	Yüzme	1
Sonsuzluk	1	Tatlı yemek	1
Evren	1	Bağlanmak	1
Zincir halkaları	1	Suyun akışı	1
Toplam			10

Öğretmen adayları alışkanlık/devamlılık kategorisinde 11 metafor geliştirmiştir. Bu metaforlara ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: Tatlı yemek: “*Yemeyen bir şey kaybetmez ama yiyen de bırakmak istemez.*” (K120) Bu kategoride süreklilik metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “*İnsan okudukça okuma hevesi artar.*” (K24) Çiçek: “*Çiçeği sulamazsan ve ilgi göstermezsen solup gider. Okuma da aynı şekilde; devam ettirmezsen ve ilgilenmezsen bir süre sonra zayıflayacak ve zamanla yok olup gidecektir.*” (K71) Evren: “*Okuma evrene benzer. Çünkü okuma geniş yayılma alanı gösteren sürekli gelişen, bir olgudur.*” (K161) Zincir halkaları: “*Okumayı zincir halkalarına benzetiyorum böyle birbirine bağlanmış akıp giden bir sürü küçük küçük zincir halkaları. Çünkü bir metni bir kitabı okurken okuduklarımızın birbirinden bağımsız olma gibi bir durumu söz konusu değil.*” (K188)

Tablo 6. Öğretmen adaylarının “fayda” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f	Metaforlar	f
Derin bir okyanus	1	Ateş	1	Sessizce ağlamak	1
Ağacın meyveleri	1	Direk	1	Kendini bulma	1
Karakter	1	Ayna	1	Işık	1
Çekirdek	1	Kadın	1	Psikolog	1
Paslı demiri yontmak	1	Aydınlığa çıkmak	1	Hazır yemek yemek	1
Yakamoz	1	Köprü	1	Platonik bir aşk	1
Bisiklet sürmek	1	Kaçış	1		
Toplam					20

Öğretmen adayları, fayda kategorisinde 20 metafor geliştirmişlerdir. Bu kategorideki metaforlardan örnek ifadeler şu şekildedir: Paslı demiri yontmak: “*Bilinçaltımızda yer etmiş kalıplaşmış bilgileri önyargıları okuyarak öğrenir, bu kalıpları okuma sayesinde kırabiliriz.*” (K96) Kaçış noktası: “*Toplumdan, insanlardan, acı veren durumlardan sıkıldığımda okurum, bazen kendimi soyutlamak istediğimde okurum.*” (K186) Bu kategoride köprü metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “*Düşünce ile dil arasındaki köprü.*” (K121) Direk: “*Okuma direğe benzer temeli sağlam tutar. Okuyan bir insanın bilgi birikimi çok olur ve o insanın yaşamındaki başarıların bir temeli olur.*” (K53)

Tablo 7. Öğretmen adaylarının “başka dünyalara açılan kapı/ özgürlük” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f	Metaforlar	f
Dünyayı dolaşmak	8	Akıntılı bir su	1	Serüven	1
Başka dünyalara yolculuk	6	Umut etmek	1	Ev	1
Hayal	4	Masal ülkesi	1	Zaman makinesi	1
Film	2	Gezgin	1	Kaybolmak	1
Ağacın gölgesinde dinlenmek	1	Kapı	1	Bilinmez dünya	1
Terapi	1	Merak	1	Zaman	1
Araç	1				
Toplam					35

Tablo 7’deki verilere bakıldığında öğretmen adaylarının başka dünyalara açılan kapı/özgürlük kategorisinde 35 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Öğretmen adayları okumayı kendi dünyalarının dışındaki dünyalara açılan bir kapı olarak çeşitli metaforlarla dile getirmişlerdir. Bu kategoride öğretmen adayları okumayı en fazla dünyayı dolaşmaya benzetmişlerdir. Dünyayı dolaşmak metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “Okunan her kitap farklı bir mekânın ve zamanın kapısını aralar. Aralanan her kapıdan okuduğunuz cümleler ve hayallerinizle geçersiniz.” (K50) Bu kategoride “başka dünyalara yolculuk” metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “İnsan okudukça başka dünyaları, başka yaşamları görür ve onların içinde kendini bulur.” (K154) Hayal: “Çünkü bir şeyler okurken çeşitli hayallere kapılırız. Her yeni kitapta yeni hayal dünyalarının kapılarını aralarız ve o dünyaya gireriz. Farklı farklı dünyalara gitmeyi bize okuma sağlar.” (K144)

Tablo 8. Öğretmen adaylarının “zenginlik/çeşitlilik” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f
Gökyüzü	2
Genç kızın dolabı	1
İkinci bir dünya	1
Hazine	1
İnsanları tanımak	1
Toplam	6

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının zenginlik/çeşitlilik kategorisinde 6 metafor geliştirdiği görülmektedir. Bu kategoriye ilişkin geliştirilen örnek ifadeler şu şekildedir: Bu kategoride gökyüzü metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “Bütün yeryüzüne can veren, yeryüzünün bütün güzelliklerine sahip olmasının sebebidir gökyüzü.” (K168) İnsanları tanımak: “Her kitap ya da eser yazan kişiden bir şeyler alır. Bu sayede yazan kişiyi tanımam eserleriyle. Okumak anlamaktır. Ben okuduğumda bunca insanın davranışlarını anlarım.” (K171)

Tablo 9. Öğretmen adaylarının “mutluluk” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f	Metaforlar	f	Metaforlar	f
Son model araba	1	Zanaat	1	Kaydıraktan kaymak	1
Sevinç	1	Sörf yapmak	1	Müzik dinlemek	1
Âşık olmak	1	Oyun	1	Annemin saçlarını okşamaması	1
Hayatın anlamı	1	Düşünce	1	Dans etmek	1
Toplam					12

Tablo 9 incelendiğinde öğretmen adaylarının mutluluk kategorisine ilişkin 12 metafor geliştirdiği görülmektedir. Öğretmen adayları okumanın hayata mutluluk kattığını çeşitli metaforlarla dile getirmişlerdir. Bu metaforları temsil eden örnekler şu şekildedir: Bu kategoride sörf yapmak metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “*O an tüm duygular vardır. Heyecan, tutku, adrenalin, korku, sevinç, haz. Okumak da bunun gibidir. Okurken her türlü duygu durumunu yaşarsın.*” (K37) Oyun: “*Nasıl bir oyunda kazancı yokken zevk amaçlı duygularını tatmin etmek amaçlı oynanıyorsa okumak da öyle bir şey.*” (K126) Âşık olmak: “*Çünkü bence okumak bir tutkudur. Hele ki ona alışsanız kopamazsınız. Varlığı mutluluk, yokluğu acı verir.*” (K100)

Tablo 10. Öğretmen adaylarının “sıradanlık” kategorisine ilişkin metaforlarının dağılımı

Metaforlar	f
Metropol yaşam tarzı	1
Yaşadığımız çevre	1
Dayatma	1
Toplam	3

Tablo 10’da öğretmen adaylarının okumayla ilgili olumsuz metaforlarını görmekteyiz. Yapılan çalışmada olumsuz metaforlar üç tanedir. Öğretmen adayları okumayı önemsiz ve başkalarının dayatması olarak nitelendirmiştir. Bu kategoride dayatma metaforuna ilişkin örnek ifade şu şekildedir: “*İlköğretimden üniversiteye kadar kendi isteğim doğrultusunda değil de hep başkalarının zorlamasıyla okudum. Baskıyla dayatmayla ya da ne bileyim farklı yöntemler ile insan okuduğunu dahi anlamaz.*” (K206) Metropol yaşam tarzı: “*Herkes bunu bilir ve yaşar, ayırt edici bir durumu yoktur. Tekdüze bir yaşam stilidir. Okuma bir beceri değildir neredeyse herkeste bulunur.*” (K8)

4. Tartışma ve Sonuç

Bir öğrenciye okuma sevgisi ve okuma alışkanlığının kazandırılması ve geliştirilmesinde öğretmenin rolü büyüktür. Okumayı seven, okumayı kendine bir hayat felsefesi ve alışkanlık edinen bir öğretmen yetiştireceği öğrenciler için de büyük bir şanstır. Bu yüzden öğretmen adaylarının okumaya karşı algıları gelecek nesillerin nasıl yetişeceğinin de ipuçlarını barındırmaktadır. Bu algıyı belirlemek için metafor uygun bir yöntemdir.

Türkçe öğretmen adaylarının okuma kavramı hakkında algılarının metaforlar aracılığıyla belirlemek üzere yapılan bu çalışmada, öğretmen adaylarının okumayı daha çok “gelişme/genişleme” olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bulgulara göre çalışma grubunu oluşturan 218 öğretme adayı okuma kavramına ilişkin toplam 188 metafor geliştirmiştir. Söz konusu bu metaforlar 10 farklı kategoride değerlendirilmiştir. Oluşturulan metaforlarda en fazla “gelişme/genişleme, ihtiyaç/gereklilik, başka dünyalara açılan kapı/ özgürlük, yol gösteren, fayda ve mutluluk iken, en az metafor alışkanlık/devamlılık, sıradanlık, zenginlik/çeşitlilik, yakınlık kategorisinde toplanmıştır. Bu araştırmanın bulguları, daha önce yapılan benzer çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir (Karakuş ve Kozçetin, 2016; Lüle Mert, 2013; Bozpolat, 2015). Karakuş ve Kozçetin (2016)’in Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına yönelik metaforik algılarının incelendiği çalışmalarında metaforlar “ihtiyaç-gereklilik”, “gelişme-genişleme”, “özgürlük”, “yakınlık”, “alışkanlık” kategorileri altında toplanmıştır.

Çalışmada, olumsuz olarak karşımıza çıkan tek kategori sıradanlık kategorisidir. Bu kategoride öğretmen adayları için okuma kavramı çok karmaşık bir hayat ya da ilkokuldan beri yapılması zorunlu dayatma bir eylem olarak görülmektedir. Güneşli ve Akıntuğ (2012)’un kitap kavramına yönelik zihinsel imgeleri araştırdığı çalışmada sadece 4 katılımcı olumsuz görüş belirtmiş ve kitabın baskı yaratan bir öge olduğunu ortaya koymuştur. Olumsuzluk içeren bulgu, yapılan bu çalışma ile de örtüşmektedir; çünkü Türkçe öğretmeni adaylarının da okumaya dair olumsuz görüşleri bu çalışmayla birbirine yakın orandadır. Okuma, kitap, okuma algısı ile ilgili metafor oluşturmaya yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında benzer sonuçlar olmakla birlikte farklı sonuçların da ortaya çıktığı görülmektedir. Genel olarak ele alınacak olursa; okuma bir ihtiyaçtır ve bilgiye ulaşma yoludur; kişisel ve akademik gelişme erişmede önemli bir kaynaktır.

Ailede başlayan okuma eğitimi süreci, okulda devam eder ve mümkün olduğunca geliştirilmeğe çalışılır. Okuma alışkanlığı kolay kazanılan bir beceri değildir. İyi okuyucular okuma becerisi elde edebilmek için büyük çabalar harcarlar. Okuma eğitimi sadece okullarda değil tüm yaşantımız boyunca geliştirmemiz gereken bir beceridir (Erdağı Toksun, 2015). Okuma becerisi sadece Türkçe öğretmeni adaylarının değil tüm üniversite öğrencilerinin geliştirmesi gereken bir becerisidir. Bu yüzden Türkçe öğretmen adaylarının yanında diğer bölümlerin öğrencilerinin de okumaya karşı algıları metaforlar yoluyla tespit edilebilir. Küçük yaşlarda başlayan okuma alışkanlığı okumaya olan tutumu da belirlemektedir. Metafor çalışmaları ile okuma algıları ilkokuldan başlayarak tespit edilip üniversite öğrencileriyle kıyaslanabilir. Çalışma sonuçları öğrencilerle paylaşılıp olumsuz tutumlar üzerinde çalışılarak bu tutumlar olumluya dönüştürülebilir.

Kaynaklar

- Aykaç, N. & Çelik, Ö. (2014), Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin metaforik algılarının karşılaştırılması, *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 328-34.
- Bozpolat, E. (2015), Türkçe öğretmen adaylarının dört temel dil becerisine ilişkin metaforik algıları, *Turkish Studies*, 10-11, (313-340).
- Ceran, D. (2015). Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına ilişkin metaforları, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 121-140.
- Coşkun, M. (2010). Lise öğrencilerinin “iklim” kavramıyla ilgili metaforları (zihinsel imgeleri). *Turkish Studies*, 5(3), 919-940.

- Döş, İ. (2010), Aday öğretmenlerin müfettişlik kavramına ilişkin metafor algıları, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 607-629.
- Dündar, H. & Karaca, E. T. (2013), Formasyon öğrencilerinin 'pedagojik formasyon programı'na ilişkin sahip oldukları metaforlar, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 19-34.
- Erdağı Toksun, S. (2015). *Türkçe Öğretmenlerinin Okuma Stratejileri Bilişsel Farkındalık Becerilerini Kullanma Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma (Kars İli Örneği)*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Esgin, A. Karadağ, Ö. (2000), Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları, *Popüler Bilim*, 25 (175), 19-20.
- Güneyli, A. & Akıntuğ, Y. (2012). Kitap kavramına ilişkin zihinsel imgeler (Yakın Doğu Üniversitesi örneği), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(3), 1769-1790.
- Gönen, M. (2007). *Öğretim Boyunca Okuma Alışkanlığı*, Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı; MEB Yayınları, s. 59-95, Ankara.
- Karakuş, N. & Kozçetin, K. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, (387-404).
- Kurudayıoğlu, M. & Çelik, G. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının okumaya ve okuma eğitimine ilişkin özyeterlik algıları, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 109-138.
- Kuş, Z. ve Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının okuma durumları: (ilgi, alışkanlık ve okuma stratejilerini kullanım düzeyleri), *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 11-32.
- Lüle Mert, E. (2013), Türkçe öğretmen adaylarının dört temel dil becerisine ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla analizi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 6(27), 357-372.
- Meriç, C. (1994), *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Miles, B. Matthew & Huberman, M. A. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Odabaş, H. Odabaş, Z. Y. Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9 (2), 431-465.
- Özbaş, B. & Aktekin, S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine ilişkin inançlarının metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 211-228.
- Saban, A., Koçbeker, N., & Saban, A. (2005). *Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar*. XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Uysal, H., Özen Altınkaynak, Ş., Taşkın, N., Akman, B. & Çağlayan Dinçer, F. (2016), Okul öncesi öğretmeni adaylarının okul öncesi öğretmenliği programına ilişkin metaforik algıları, *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5(3), 1-15.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz M. (2009), Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir inceleme (Cumhuriyet Üniversitesi eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümü örneği), *Ç.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, (144-167).

Extended Summary

1. Introduction

A reading activity not resulting in comprehension cannot achieve its main goal. Every text we read leaves certain marks in our memory, and then we unconsciously use them in our talks and writings as a result of a process of internalizing, enhancing and enriching them. We see that individuals often use metaphors to understand and explain abstract and complex phenomena in their daily lives and to increase their expressive power. In this sense, metaphors can also contribute to communication and expression skills. In the current study, the phenomenological method, one of the qualitative research methods, was employed.

We see that individuals often use metaphors to understand and explain abstract and complex phenomena in their daily lives and to increase their expressive power. In this sense, metaphors can also contribute to communication and expression skills (Aykaç and Çelik, 2014). Sometimes metaphors are an important means of communication in situations where words are not enough or where expression needs to be strengthened (Lüle Mert, 2013). The use of metaphors implies a means of thinking and seeing embedded in the individual' general perception of the world. People use metaphors both to describe their own feelings and thoughts and to describe the feelings and thoughts of others they are communicating with. In this regard, metaphors show how individuals perceive themselves and the world (Dündar and Karaca, 2013).

2. Method:

The current study employed the phenomenological method, one of the qualitative research methods. "Through this method, perceptions and events are revealed holistically in a realistic manner in their natural environments. The phenomenology focuses on phenomena which we are aware of but we do not have a detailed understanding of. We can encounter phenomena in different forms as events, experiences, perceptions, approaches, concepts and states" (Yıldırım and Şimşek, 2013: 72).

The study group of the current research is comprised of a total of 218 pre-service teachers (1st, 2nd, 3rd and 4th year) attending the Department of Turkish Language Teaching in the Education Faculty of Kafkas University in the spring term of 2017-2018 academic year.

In the collection of the data, a form developed by the researcher was used. In this form, a statement "*Reading is like because*" is included in order to elicit the pre-service teachers' perceptions of reading skill. In this way, it was attempted to determine which metaphors had been used by the pre-service teachers to express their perceptions of reading skill, the reasons for these metaphors and the common features of these metaphors.

The content analysis technique was used to determine the pre-service teachers' metaphors about reading.

3. Discussion and Conclusion

In the current study conducted to determine the pre-service Turkish teachers' perceptions of the concept of reading through metaphors, it was found that the pre-service teachers mostly liken reading to "developing/expanding". A total of 218 pre-service teachers participated in the current study they produced 188 metaphors. These metaphors were collected under 10 different categories. While the highest numbers of metaphors were collected within the categories of "developing/expanding, necessity/requirement, the door opening to other worlds/freedom, guide and benefit and happiness", the lowest numbers of metaphors were collected within the categories of "habit/continuity, ordinariness, richness/variety and intimacy". The findings of the current study concur with the findings reported by similar studies in the literature (Karakuş and Kozçetin, 2016; Lüle Mert, 2013; Bozpolat, 2015). In their study, Karakuş and Kozçetin (2016) investigated the pre-service Turkish teachers' metaphorical perceptions of the concept of reading,

the metaphors were collected within the categories of “necessity/requirement”, “developing/expanding”, “freedom”, “intimacy”, “benefit”.

The only category regarded to be negative is the category of ordinariness. In this category, the concept of reading is seen to be a highly complex activity which has been imposed on them since elementary school. Güneyli and Akıntuğ (2012) explored the mental images about the concept of book and found that only 4 participants expressed negative opinions about the concept stating that book is an element of pressure in their lives. This negative finding is also supported by the current study because the ratios of the participants having negative opinions are similar to each other in two studies. When the research focusing on the creation of metaphors related to reading, book and reading perception is reviewed, it is seen that while there are similar results, there are also some different results. Yet, in general, the participants are of the opinion that reading is a necessity and a means of having access to information; develops the person and this development leads to some changes in the person, it is a source of happiness and a useful activity.

The reading training process starting in the family continues through school life and rest of life. The habit of reading is not easy to acquire. Good readers invest great efforts to gain the skill of reading. Reading is a skill that should be developed not only during the school life but throughout the whole life (Erdağı Toksun, 2015). Reading is a skill that should be mastered and developed by not only pre-service Turkish teachers but also by all the university students. Therefore, besides those of pre-service Turkish teachers, other university students' perceptions of reading can be explored through metaphors. The development of reading skill starting at early ages is also an important determiner of attitudes towards reading. By using metaphor research, reading perceptions of students from different levels of schooling can be determined and then compared. In light of the findings to be reported by such research, works can be done on negative attitudes of students to turn them into positive.

Araştırma makalesi: Erdağı-Toksun, S. (2019). Türkçe öğretmen adaylarının okuma kavramına ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 144-157.